

Nr 179.

Av herrar **Lindhagen** och **Månsson**, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående framförande till internationellt övervägande och eventuell överenskommelse av frågan om förbud mot penninglotterier m. m.

Då vid denna riksdag återkommit frågan om inrättandet av ett statslotteri finna undertecknade sig föranlåtna att återupptaga ett yrkande i ämnet, som frambars vid 1914 års första riksdag, men då ej hann behandlas.

Ifrågavarande spörsmål är i vårt land särdeles brännande, men man kommer ingenstädes med detsamma. Frågan befinner sig på en särdeles död punkt. Å ena sidan håller man före, att något statslotteri icke bör ifrågakomma, därför att det är en omoralisk inrättning så väl i princip som i sina verkningar. Å andra sidan betonas, att denna ståndpunkt är ofruktbar, då det omoraliska i alla fall inträffar genom andra länders tolererande av dylika lotterier och penningarnas utströmmande ur landet till dessa lotterier. Bättre är då, säger man, att taga saken sådan den är och åtminstone få behålla penningarna inom landet för befrämjande av svenska statsuppgifter helst till gagn just för dem, som företrädesvis spela på statslotterier.

Riktigast är säkerligen på detta område liksom på alla andra att taga fasta på det riktiga i olika riktningar samt i en sammansmältning av detta finna vägar till en förnuftig, bestående ordning. Står man kvar på den ena eller på den andra ensidiga ståndpunkten utan att taga behörig hänsyn till båda, kommer saken att oföränderligen fastna i det förenämnda dödvattnet eller också under långa tider få färdas fram och tillbaka mellan de båda polerna utan att någonsin få en definitiv lösning.

Statslotterierna äro i stort sett icke mera omoraliska än staterna själva

utan snarare ett ganska naturligt uttryck för själva samhällsskicket, sådant det för närvarande är. Även samhällsskicket får göra oavslåliga irrfärder fram och tillbaka mellan tygellös individualism och oböjlig byråkratism utan att finna ro i någon förnuftig sammansmältning av det berättigade i individualitetssträvandena och samfundssträvandena. Det gångna seklet ville giva individen mera luft under de egna vingarna och har därigenom skapat viktiga framsteg, som vi för närvarande ej lägga så mycket märke till. Uppmärksamheten är nämligen helt upptagen av de ofantliga missräkningarne i dessa bemödanden på de berättigade samhällskravens bekostnad. Friheten har i mycket utlöst sig i en allas strid emot alla, där den ekonomiskt svagare dukar under och den penningestärke står som segrare och följaktligen också såsom förtryckare. Det bebådade frihets-evangeliets facit har blivit ett allmänt slagsmål med de grövsta tillhyggen, som kunna sinnrikt uppfinnas och hänsynslöst tillgripas.

Under sådana förhållanden kan man säga, att hela världsordningen är ställd på lotteri. Det gäller att gripa en lottsedel på vinst eller förlust för att hålla sig över vattnet och därifrån kunna stiga även mot höjderna. Arbetets ära trampas ned, arbetslösheten är en samhällsinstitution, inför vilken även de bästa avsikter stå hjälplösa, och redbarheten har en mycket dålig kurs på den stora kapplöpningsbanan. Utsikterna äro i stället förbehållna de ekonomiska spekulationerna och de politiska maktsträvandena. Hänsynslösheterna av alla möjliga slag bliva ledstjärnor. Där åtelen är, samla sig ock alla slags örnar. Vi stå fortfarande i tecknet av de så kallade majoriteterna, skapade med graderade röstskalor eller inpiskning av all den skröplighet och underkastelse, som nödläget och saknaden av verklig frihet obönhörligt åstadkomma.

Det finnes således redan hos oss anordnat ett storartat statslotteri. Vad man måste anmärka mot detsamma är endast, att det gynnar nästan uteslutande dem, som oförskyllt rakat få makt eller penningar eller ock genialisk förslagenhet att uttaga de bästa lottsedlarna med de största vinstutsikterna. Uti detta lotteri uppsnappas all mödolös vinst och för den stora massan människor blir föga mera över än den glädjelösa arbetsbördan och nöden.

Det brukar emellertid alltid falla några smulor ned från dukade bord och från historiens balkonger har det varit plägsed att vid lämpliga tillfällen strö ut några kopparslantar för att lugna det hotfulla sorlet underifrån. Skickelserna ha sålunda velat giva den så kallade massan också något av det stora spelets lockelser. Statslotterier ha här och var utan

ond avsikt från något håll tillkommit såsom en naturlig sak, och den fattige har sålunda fått något med av den arbetsfria inkomstens poesi.

Man må därför icke föreställa sig, att de, som spela på statslotterier, bliva därigenom mera demoraliserade än de, som äro i tillfälle att anlita statens bättre lyckospel. Någon gynnsam inverkan på karaktärerna och arbetsglädjen har visserligen icke heller det förra spelet. Men det verkar kanske rent av mindre nedbrytande, ty arbetets möda under försakelse står kvar, och det är ur denna rot, som någon social etik för framtiden kan skjuta upp och växa fram till det träd, under vars skugga en äntligen befriad mänsklighet skall finna någonting, som påminner om dess ständigt grusade ideal. Anhängarna av statslotteri kunna därför med fog göra gällande, att institutionen såsom sådan givetvis är principiellt dålig men ingalunda sämre än de flesta andra inrättningar, som slumpvis skapas av samhällsskicket. Det kan vidare vara förlåtligt, att man då låter de praktiska konsekvenserna, som framtvingas av ett oundvikligt öde, också få gälla vad de kunna. Lotteritankens förespråkare få till och med ett litet övertag till synes, ifall de dessutom såsom ofta sker vilja göra gällande, att om dessa lotteripenningar få stanna i landet, bliva vi i tillfälle att såsom rätteligen bör ske använda dem till förmån just för de fattigare befolkningslager, som spela på dessa lotterier. Dessa återfå då vad man avlockat dem, vilket icke i någon mån kan ske, när penningarna gå till utlandet.

Emellertid kvarstår till en början sakens principiella förkastlighet. Man kan säga, att ju mer en viktig princip åsidosättes i stället för att ständigt hävdas, ju svagare och avlägsnare bliva förhoppningarna, att den någon gång skall göra sig gällande. Det kan också hända, att spelet blir ännu större än förut, att det börjar spelas uti landsdelar, som förut varit obesmittade, och att det ännu mer äventyras surt förvärvade arbetsinkomster på orter, där befolkningen nu i stor utsträckning på detta sätt söker lyckan. Särskilt kan man befara, ja, nästan vara förvissad om att det går med utfästelserna om dessa lotterivinsters användning för sociala ändamål på samma sätt som det gick med den kungliga diktamen vid tullsystemets införande om användningen av tullinkomsterna. Kapitalismen, militarismen och funktionarismen skola här som alltid förstå att omedelbart eller på omvägar för sina högre statssyften inkassera även dessa sparmedel.

Härtill kommer en annan mycket viktig omständighet, nämligen vissa grundväsentliga skiljaktigheter i de lotteriinrättningar, som samhällsskicket anordnar för de besittande och de besittningslösa. Redan de formella an-

ordningarna för att tillförsäkra sig en lottsedel äro mycket olika. För de lyckligare lottade sker det under komfortabla och diskreta förhållanden. Massorna åter få bilda köer av nedslagna och förlägna människor, utställda i alla väder och vindar utanför lotteriernas försäljningslokaler samt utsatta för förbigåendes ironiska nyfikenhet. Men ännu värre är det ställt i realiteterna. I det förnäma lotteriväsendet utlovas och utbetalas också i regeln frikostiga vinster på alla lotterna. De folkliga lotterierna äro däremot så anordnade, vilket ock uttryckligen tillkännagives, att meningen är att helt enkelt plundra de allra flesta lottköparna och låta endast några få bli ersatta för sina utgifter jämte någon vinstersättning samt någon enstaka person begåvas med lyckan av en stor oförtjänt vinst, som ofta bringar honom, ovan att handhava den, i verklig olycka. Det avsevärda kapital, vunnet genom en sådan anordning, blir lotteriets behållning, och går sedan såsom ovan sagts trots alla goda föresatser nästan enligt en naturlags bud till att ytterligare öka de stora oförtjänta lotterivinsterna på det bättre statslotteriet.

Under alla dessa omständigheter kan det, såvitt vi förstå, ej gärna vara riktigt att hos oss inrätta ett statslotteri och ej heller riktigt att ständigt säga bara nej till dem, som med fog framhålla det oeffterättliga och skadliga för landet i det nuvarande tillståndet. Den enda rätta och möjliga lösningen är uppenbar. I stället för att inrätta ett statslotteri åt landet bör man verka för att även de utländska statslotterierna förbjudas, under inflytandet av en liknande opinion i de främmande länderna, som här i vårt land förbjudit oss att följa deras exempel. De små bemödanden, som hitintills gjorts och ytterligare ifrågasatts för att hindra svenska undersåtar att köpa utländska lottsedlar, kunna aldrig bliva annat än palliativ och förutsätta dessutom åtgöranden, som ur andra synpunkter äro olämpliga. Man måste rycka upp ogräset med rötterna. Det gäller att vädja till den samfällda insikten hos andra folk och deras regeringar, att penningelotterier äro något, som bör i den samhällseliga etikens namn avskaffas såsom offentliga, av statsmakten gillade institutioner. Vårt land har också en särskild befogenhet att föra talan i detta fall, då de utländska lotterierna verka ofördelaktigt på våra förhållanden.

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 31 december 1907 bemyndigades chefen för civildepartementet att genom sakkunniga personer utreda frågan, huruvida för reglerande av lotterier den nu gällande lagstiftningen borde underkastas revision samt om ytterligare åtgärder borde vidtagas till för-

hindrande av utländska lottsedlars spridande i riket. Tillkallade sakkunnige avgåvo därefter den 16 februari 1910 ett betänkande i dessa ämnen. I den avdelning av betänkandet, som berör åtgärder mot utlandet, behandlas till en början frågan om statslotteri såsom ifrågasatt skyddsåtgärd och avstyrkes denna utväg av sakkunnige. Däremot innehåller betänkandet förslag till åtskilliga åtgärder till hindrande av utländska lottsedlars spridande i riket, utmynnande i en del bestämmelser avseende att införas i lotteriförordningen, tryckfrihetsförordningen och allmänna poststadgan och åsyftande förbud mot att utbjuda eller avyttra utländska lottsedlar eller kungöra försäljning eller sprida anvisning om förvärvande av dylika lottsedlar med mera dylikt, allt åtgärder, som synas tydligen bära palliativens kännetecken.

Emellertid sluta sakkunniga sin framställning uti denna del av ämnet med ett litet kapitel, där under rubriken »*traktatvägen*» yttras följande:

»Jämförelsevis ny och oprövad är slutligen en annan ifrågasatt utväg för hindrande av utländsk lottsedelsandel, nämligen anlita det av avtal i detta avseende med främmande stater. Huvudinnehållet i sådana avtal skulle sannolikt, med motsvarighet på vissa andra handelsområden, tänkas vara, att vad som i ett land är i avseende på utbjudande och försäljning av lottsedlar jämte dithörande verksamhet förbjudet landets egna invånare även skulle vara förbjudet för den kontraherande statens undersåtar. Inga hittills framdragna omständigheter erbjuda sig, så vitt oss är bekant, såsom ledning i fråga om möjligheten av en sådan utvägs anlita. Sannolikt skulle många svårigheter resa sig däremot. Å andra sidan saknas icke tecken till att man inom utlandets lotterilagstiftning börjar taga hänsyn till andra länders, i det man förbjuder bedrivandet av hithörande verksamhet inom andra länder, där sådan verksamhet är förbjuden landets egna invånare. Den internationella lotterikonkurrensen har också på kontinenten i vissa länder tagit en sådan omfattning och framkallat så starka bekymmer, att av denna grund en benägenhet att anlita mellanfolkliga överenskommelser, såsom i avseende på annan handel, ingalunda torde vara utesluten. Så länge Sverige icke bestämt sig i fråga om sin lotteripolitik, torde det icke sakna bytesmedel att erbjuda vid behandlingen av sådana avtal, oavsett vad på andra områden skulle kunna föreslås i gengäld för ett kontraherat skydd mot utländsk lotteriexploatering. Vi hava förut erinrat, hurusom det enkla brevportot mellan Danmark och Sverige ekonomiskt möjliggör en eljes alltför dyrbar reklamspridning för Sverige via Köpenhamn för såväl tyska som danska lotterier, en korrespondens av vilken det danska postverket tager hela portobehållningen och det svenska får hela besväret. Därest ur andra synpunkter en uppsägning av postkonventionen med Danmark om det enkla brevportot kunde anses tänkbar, skulle bl. a. en sådan åtgärd kunna tjäna såsom underlag för en traktatsförhandling, vilken i såväl postalt som annat avseende underlättade

upprätthållandet och verkningen av de svenska förbuds- och hindersåtgärder i anförda syfte, som av oss förordats och i alla händelser lära böra komma under övervägande.

Ehuru vi i nu berörda avseende icke hava någon hemställan att göra, hava vi dock ansett oss böra erinra även om nyss antydda utvägar, för så vitt sig yppande omständigheter skulle möjliggöra framtida försök i denna riktning».

De sakkunniga hava således antytt en internationell överenskommelse om ömsesidighet på detta område såsom en möjlighet, det vill säga, när penninglotteri är förbjudet i en stat, skulle det även vara förbjudet en medkontrahent tillåta något penninglotteri eller dess agenter i den senare staten att sälja lotter till invånare i den staten, som ej tillåter lotteri. Detta kan vara en begynnande form för avtal. Men målet måste alltid bliva ett samfällt förbud över allt. Tecken finnas, tydande på att det pågående kriget trots allt kan bliva ett trollspö, som väcker människornas och till och med statsmaktens eftertanke på nödvändigheten att avhjälpa många missförhållanden från grunden och bygga även på etiska grundvalar. Ett sådant tillfälle bör vid fredsslutet eller därefter ej försummas på något område. Oavsett detta måste under alla förhållanden ett strävande göras sig gällande att på detta sätt komma till rätta även med lotterifrågans vanskligheter.

Det hemställes alltså med anledning av den väckta motionen om inrättande av ett statslotteri,

att riksdagen ville hemställa, att Kungl. Maj:t måtte taga i övervägande, huruvida ej i sinom tid initiativ från svensk sida lämpligen kunde tagas i syfte att framföra till internationellt övervägande och eventuell överenskommelse frågan om förbud för inrättandet av penninglotterier eller åtminstone om utfästelser av förbud för penninglotterier inom den ena kontraherande staten att avyttra lotter till invånare i den andra kontraherande staten, när denna senare för egen del utfärdat förbud mot sådana lotteriers inrättande.

Stockholm den 5 februari 1915.

Carl Lindhagen.

Fabian Månsson.